

KÁRPÁTI JÁNOS – THURY LÁSZLÓ*

ÁRPÁD-KORI HÁZ TÁJÉKOZTATÓVAL

2009–2011 között folytatott régészeti megfigyelések igazolták, hogy a Líceum alatt Eger Árpád-kori településének egy része húzódott. A Líceum építésekor az alapfalak alól nagy mélységig termelték ki a földet, azonban a pinceszinten megmaradt a középkori rétegek egy része. Ezekben Eger történelmének korábbi időszakairól rendkívüli megfigyeléseket tehattünk. A szondázó régészeti szakfelügyelet kutatása nyomán kevesebb 14–15. századi és több 16–17. századi igen jelentős leletsoport került felszínre.

Az egri vár területén, az I. István király által 1004–1009 között alapított püspökség közelében Kozák Károly régész (OMF) vezetésével már 1966–1968-ban feltárássra került a legkorábbi Árpád-kori település és temetője. Vizsgálataink megkezdése előtt a középkori Egerből más részletet nem tártak fel. Ezért is különleges, hogy az 1776-ra már kész csillagászati torony alapfalai körül egy 10–13. századi, Árpád-kori élettér nyomai bontakoztak ki. A valaha itt állt, földbe vájt, fával fedett házak külső járósíntje, valamint földbe vájt részletei maradtak ránk.

A több ház és a hozzájuk tartozó gazdasági épületek maradványai közül kiemelkedő a torony alatt megtalált Árpád-kori ház. A ház 10–13. századi rétegsoporttal fedve került elő, melyben III. Béla király (1172–1196) pénze is jelzi, hogy a ház még ettől is korábbi. A leletek alapján egy 10. században épült, a tatárjáráskor (1241–1242) elpusztult épület maradványaira bukkantunk. Ennek közelében egy másik földbe vájt gazdasági épület részleteinek vizsgálata közben a vas alapanyagok (vascipó) és szerszám (vasfogó) maradvány előkerülése alapján egy kovács-vasolvasztó műhely képe bontakozott ki a régészeti megfigyelés alapján.

A lakóházból, a tetőtartó ágasfa vaskos cölöpének elkorhadt maradványai, ürege és a ház körvonala mutatkozott először. A régészeti megfigyelés nyomán szinte minden facölöp lenyomata napvilágra került, így a ház teljes szerkezete rekonstruálható. A ház körvonalán belül 20 cm vastag szerves anyagból álló belső hőszigetelő réteg lenyomatait is megfigyeltük, a ház körvonalán kívül pedig 70 cm sávban körben a földig érő tetőszerkezet lenyomata is előkerült.

A házat és gazdasági épületeit a tatárjárást követően már nem építették újjá, de a területet továbbra is folyamatosan használták és lakták a középkorban, majd a

* Magyar Nemzeti Múzeum Nemzeti Örökségvédelmi Központ

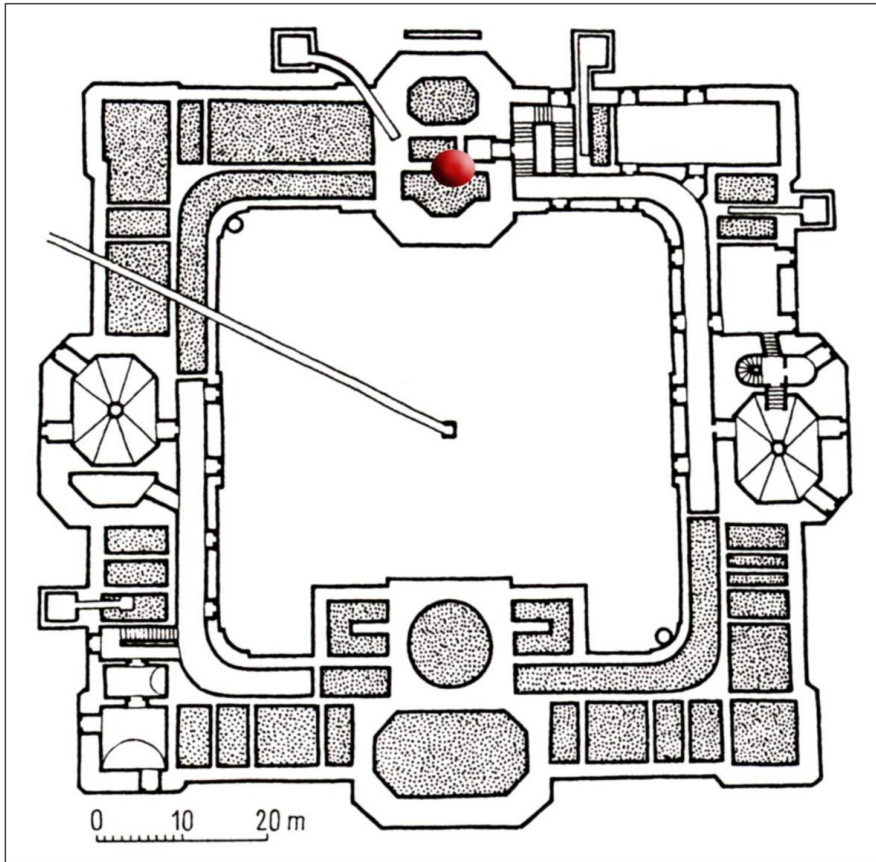
16. században is a török foglalásig. A feljegyzések, valamint a régészeti megfigyelés során a Líceum körzetében előkerült falmaradványok alapján a török korban (1596-tól 1687-ig) a kőalapú, azaz a kőfalú középkori kőházak maradványaira emelt faszervezetes házak álltak itt. Hazael Hugo szerzetes 1753. évi Eger térképe alapján a Líceum délnyugati sarka alatti területen például egy fogadó (*taverna*) állt. Eger 1867-es visszafoglalása után a faszervezetes házakat lebontásra ítélték.

A 16–17. században, az itt előkerült török-kori és török kerámiatöredékek és a város története szempontjából nagy jelentőségű ép kerámia leletek utalnak Eger török időszakára. Ezek az Árpád-kori ház feletti későbbi felöltési rétegekből kerültek elő. Az ép leletek felső korhatárát a kék-fehér mázas korai habán (17. század első fele), valamint a többszínmázás (zöld és sárga) későhabán kerámiák jelzik a 17. század végéről és a 18. századból.

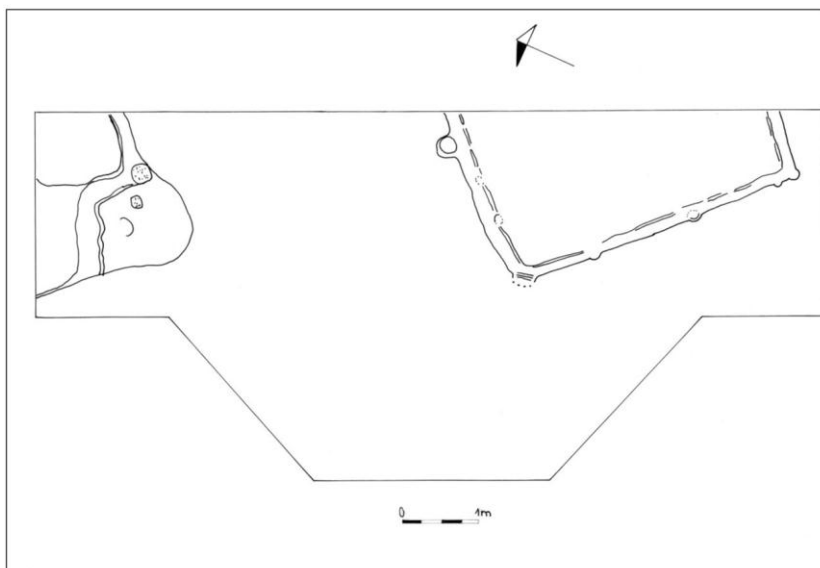
A 18. század első felében itt állt házakról csak a feljegyzések szólnak. Alapjaikból és falaikból e rövid idő alatt jó néhányat már behatároltunk, ugyanis e házakat megvásárlásuk után elbontották, hogy építőköveiket egy sokkal nagyobb épület, az *universitas*, vagyis egyetem építéséhez használták fel.

Eszterházy Károly terve, az egyetemi rang elérése azonban megghiúsult, az osztrák császári önkény a Ratio Educationis rendelet 14. §-a értelmében korlátozta a magyar egyetemek számát, csak a budait engedélyezte. Ezután csak a szerényebb Líceum elnevezést használhatták az épületre, intézményre.

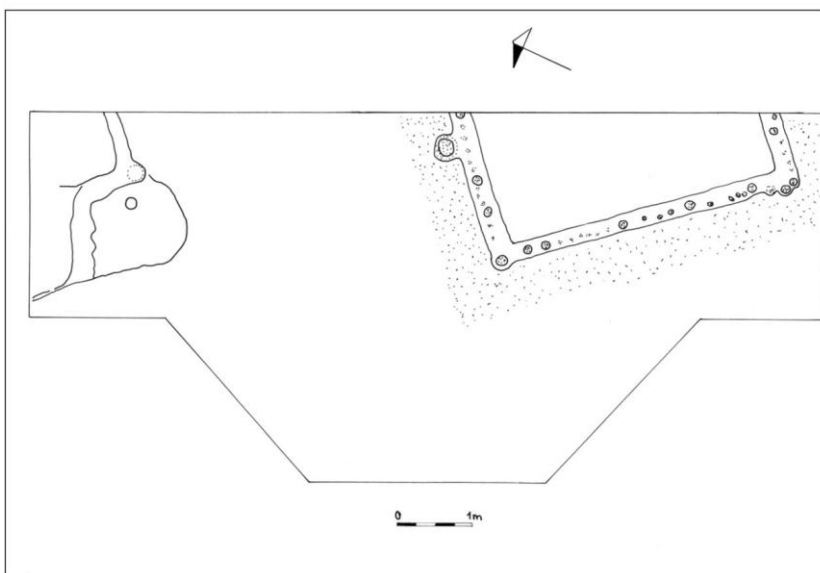
Tehát az Eszterházy Károly által megálmodott Líceum csillagászati tornya alapfalai között a régészeti szakfelügyelet kutatása nyomán Eger város eddig ismert legkorábbi épülete került felszínre. Az Árpád-kori ház maradványait dokumentálás után a közműcsatornák építése miatt el kellett bontani. Ezért ma csak lenyomatában tudjuk bemutatni, amely a modern padlószintbe vésve itt látható.

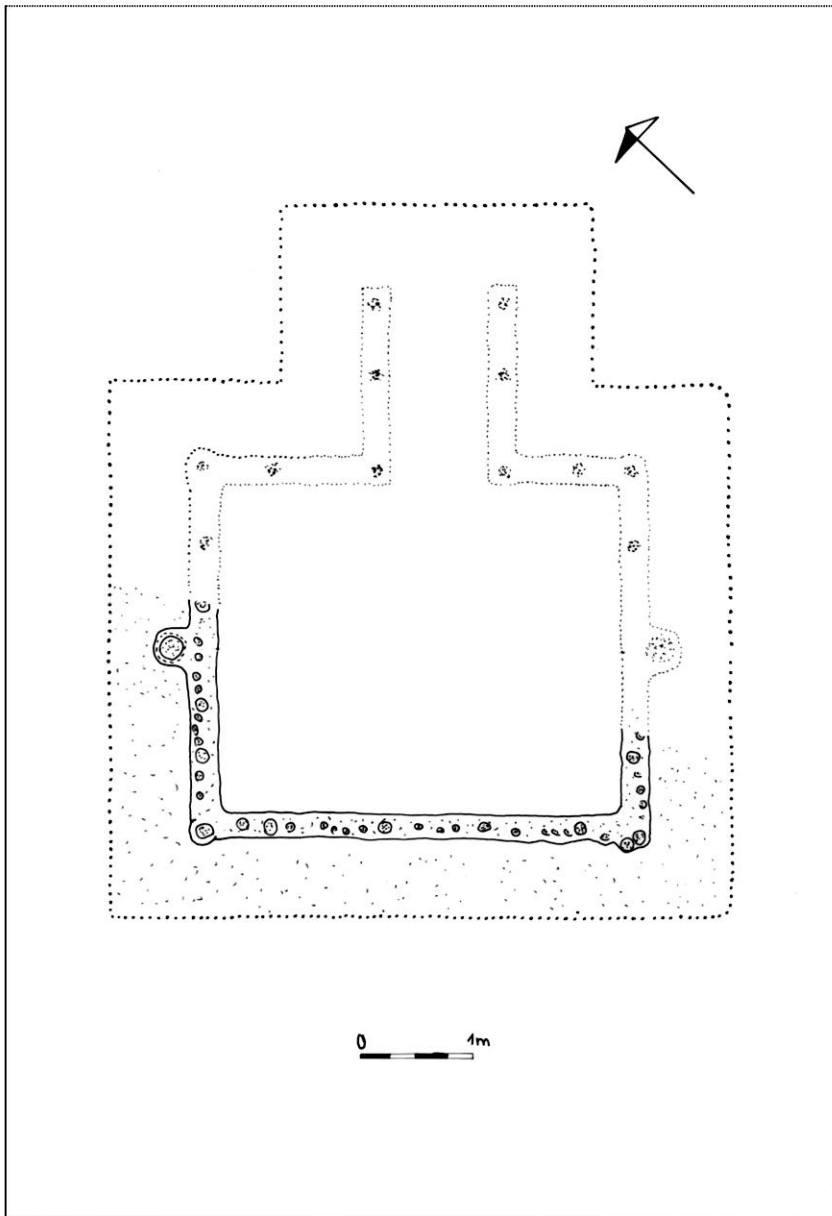
*1. rajz: a Liceum pincszintje Povolny János érseki építész felmérésén
(1800-as évek: Érseki Levéltár)*

2. rajz: A ház első bontási rétegének felülnézete. Itt kezdett kirajzolódni a házat lefedő tető egy-két fa lenyomata (az ágasfa és az oldalfalak fagerendái)

3. rajz: A ház második bontási rétegének felülnézete. Ekkor vált láthatóvá a háztető teljes faszervezetének összes cölöphelye, a belső padlószint és a falak belső hőszigetelő rétege, valamint a vastag, földig érő tetőszerkezet határa, lenyomata.

4. rajz: A ház rekonstrukciós alaprajza